

Pandēmija un nepilngadīgo pārkāpumi

Ko skolu slēgšana klātienē nodarbībām nodarījusi bērniem un jauniešiem, diskutēts un vērtēts plaši. Lielākoties vīrusa apturēšanai ieviesto ierobežojumu blakusparādības skolēniem izpaudušās kā grūtības attālināti apgūt paredzēto, nespē-

ja koncentrēties mācībām, kas notiek ar ekrāna starpniecību. Otrs zaudējums bērniem un jauniešiem bija – tik ļoti nepieciešamās sociālās dzīves trūkums, tas negatīvi ietekmēja un vēl ietekmē jauno cilvēku mentālo veselību. Un kopā ar to, ka ierobežojumu dēļ gandrīz nenotika interešu izglītības nodarbības un sabiedris-

ki pasākumi, radās vairāk brīva laika, ko bērni nereti pavadīja mājās vienatnē. Bet augošajam cilvēkam vajadzīga rosība, viņš grib darboties.

Diemžēl brīvais laiks reizēm tika aizpildīts ar nodarbēm, kas jau saucamas par pārkāpumiem. Tādēļ "Druva" uzrunāja dažādas iesaistītas puses, lai vērtētu, kā

pandēmija ietekmējusi nepilngadīgo izdarīto pārkāpumu statistiku.

***

“DRUVA” SECINA:

Pandēmijas ierobežojumu un

attālināto mācību laikā samazinājušies nepilngadīgo pārkāpumi un noziedzīgi nodarījumi, kas raksturīgi grupās vai notiek, skolēniem esot ikdienas saskarsmē ar vienaudžiem, bet palielinājušies pārkāpumi, ko veic vienatnē, piemēram, neatļautu preču pasūtīšana internetā, elektronisko cigarešu un alkohola lietošana.

Attālinātās mācības veicinājušas neatļautu vielu lietošanu

Valsts policijas Vidzemes reģiona pārvaldes vecākā speciāliste **ZANE VASKĀNE** skaidro, ka “Covid-19” un attālināto mācību laikā Valsts policijas Vidzemes reģiona pārvaldes Cēsu iecirkņa dati neliecina par nepilngadīgo pārkāpumu skaita palielināšanos.

Z.Vaskāne teic: “Par nepilngadīgo izdarītajiem administratīvajiem pārkāpumiem, ar kuriem Valsts policija visbiežāk saskaras ikdienas darbā, informācija ierasti nāca tieši no izglītības iestādēm. Piemēram, par smēķēšanu, ja to darījis bērns, arī paši administratīvie pārkāpumi visbiežāk notika tieši izglītības iestādēs, piemēram, sīkais huligānisms, fiziska un

emocionāla vardarbība pret bērnu. Līdz ar attālinātajām mācībām šie administratīvie pārkāpumi netika konstatēti, kļuva latenti vai arī netika pieļauti.”

Savukārt smēķēšana un alkoholisko dzērienu lietošana nepilngadīgo vidū palielinājusies, vērtē Zane Vaskāne, norādot, ka ziņas par šiem administratīvajiem pārkāpumiem gan nenonāca līdz Valsts policijai: “Vairāku izglītības iestāžu konstatētais apliecina, ka, skolēniem atgriežoties skolas solā, smēķētāju, ar kuriem ikdienā jāstrādā sociālam pedagogam, ir daudz vairāk nekā pirms pandēmijas un attālinātajām mācībām.

Taču sīkais huligānisms, fiziska un emocionāla vardarbība un miesas bojājumu nodarīšana tiešām ir sa-

mazinājusies, jo attālināto mācību laikā nepilngadīgo socializācijas loks noteiktā veidā tika ierobežots un nepilngadīgie vairāk uzturējās draugu, paziņu lokā, nepastāvēja piespiedu sadzīvošana ar klasesbiedru vai skolasbiedru, ar kuru kāds ne labprāt draudzējās vai komunicēja. Pati situācija samazināja konfliktus, kautiņus sabiedriskās vietās, nepieņemamu uzvedību stundu laikā un tamlīdzīgi.”

Taču policijas pārstāve norāda, ka līdz ar “Covid-19” laiku ģimenēs pret bērniem būtiski palielinājušies fiziskas un emocionālas vardarbības gadījumi, par kuriem bāriņtiesas, kaimiņi ziņojuši Valsts policijai. Ar šīs kategorijas lietām policijai nācies strādāt visvairāk. □

SPECIĀLISTA KOMENTĀRS

Pusaudža rīcību ietekmē draugi un ģimene

Pusaudžu psihoterapeits **NILS KONSTANTINOVS**, daloties redzējumā par nepilngadīgo pārkāpumiem pandēmijas laikā, atzīmē, ka šis laiks bērnu un pusaudžu rīcību vairāk ietekmējis depresīvi, nevis antisociāli. Savukārt likumpārkāpumus pusaudži visbiežāk izdara, draugu mudināti un grupā, ne vienatnē.

N.Konstantinovs: “Kolēģi, īpaši tie, kas strādā reģionos, atzīmē, ka pandēmijas ierobežojumu laikā palielinājās noformēto administratīvo protokolu skaits par neatļautu vielu lietošanu un neatļautu pulcēšanos tieši tiem jauniešiem, kuri jau bija riska grupā. Tas skaidrojams gan ar to, ka šos jauniešus vairāk novēroja, kā arī tāpēc, ka viņiem nebija pieejami ierastie palpojumi, nebija atvērti sociālie centri, kur viņi līdz tam uzturējās, kur saņēma darbinieku atbalstu.

Tajā pašā laikā mājās mēnesos bija pārkāpumi, kuru skaits samazinājās. Tas tādēļ, ka pusaudžiem jebkura nelegāla rīcība, sākot ar elektronisko cigarešu lietošanu un beidzot ar veikalā apzagsanu, ir rīcība, ko viņi izdomā, līdz kurai nonāk un ko veic grupā. Viens pats pusaudzis gandrīz nekad neko nedara. Tāpēc, samazinoties pulcēšanās iespējām, iespējai satikt draugus, samazinājās arī pārkāpumu skaits.

Taču ne velti ir sakāmvārds, ka garlaicība ir viens no velna trikiem. Ja pusaudzis ļoti ilgu laiku viens pats ir garlaikots savā istabā, viņam sāk raisīties dažādas domas, arī sliktas. Pārsvārā tas izpaudās internetā, tai skaitā por-

nogrāfiska satura skatīšanās, intīma video satura filmēšana un nosūtīšana, kā arī neatļautos pirkumus internetā. Jaunieši, kuri pandēmijas laikā iepazinās internetā ar svešiem cilvēkiem, nezinot viņu patiesos nodomus vai kompensējot iespēju satikties ar saviem draugiem, tādā veidā iekūlās nepatikšanās.”

Vērtējot, kā bērni nonāk līdz likumpārkāpuma izdarīšanai, N.Konstantinovs atzīmē divus aspektus: “Nenoliedzami, tieši pusaudžu vecums ir tas laiks, kad bērns iekūlas kādās nepatikšanās. Ja runājam par likumpārkāpumiem, pārsvārā to paveikšana ir atkarīga no divām lietām, viens, kā jau minēju, ir draugi. Jo tā ir taisnība, ka pusaudzis lielā mērā darīs to, ko dara viņa draugi, un arī antisociāli rīkojas tieši draugu ietekmē. Tāpēc tas, ko var darīt vecāks, – zināt, ar ko pusaudzis draudzējas, ja tie ir draugi, kuri rīkojas pavisam nepieņemami, mazināt iespēju šādai draudzībai.

Otrs būtisks aspekts: pusaudži, kuri iekūlušies milzīgās problēmās, baidās par tām pastāstīt vecākiem. Bet ir svarīgi, ka bērnam, nokļūstot nevēlamā situācijā vai neapdomīgi rīkojoties, ir sajūta, ka viņš drīkst vecākiem jebkurā brīdī lūgt palīdzību. Tāpēc ir ļoti svarīgi uzturēt pietiekami tuvas attiecības, lai pusaudzis justos droši. Protams, pusaudžu vecums ir pārmaiņu laiks, ir liela māksla uzticēšanās sajūtu noturēt. Attiecības ar vecākiem jebkurā gadījumā mainīsies, tās vairs nav maza bērna attiecības, pusaudzis vairs negribēs katru dienu dalīties ar saviem pārdzīvojumiem, bet svarīgi, lai iz-

šķirīgos brīžos viņš spēj uzticēties vecākiem. Tas parasti ir lielākais pasargājošais faktors. Ja pusaudzis uz jautājumu - vai viņš, ja nonāktu ļoti riskantā situācijā vai tādā, kurā negribētu būt, uzdrīkstētos zvanīt vecākiem un pateikt, lai viņam atbrauc pakal, - atbild apstipriņoši, tad viss bērna un vecāku attiecībās ir kārtībā.

Un vēl ir arī trešā lieta - robežas un rāmji. Attiecībā uz pusaudžiem konservatīvisms parasti strādā labāk nekā liberāls audzināšanas stils. Pusaudzis var spuroties pretī, bet viņam ir svarīgi zināt robežas, kurās viņš var izpausties.”

Nils Konstantinovs arī skaidro, ka to, vai pusaudzim kāja paslidēs tikai vienu reizi, kā var notikt, bērnam pieaugot un izmēģinot pārkāpt robežas, vai arī jaunais cilvēks noies pavisam no ceļa, bieži vien ir tieši saistīts ar vidi, kurā bērns aug. “Lai arī to negribas atzīt, bet biežāk no ceļa noiet bērni, kuri ir saistīti ar augsto sociālo risku - ja ģimene ir nabadzīga vai ir alkoholisma problēma, vai vēl kādas citas problēmas. Protams, arī labās ģimenēs risks pastāv, bet tas ir daudz mazāks. Gadījumā, ja pusaudzim būs problēmas, efektīvāka ģimene vairāk varēs iesaistīties, lai viņu pasargātu, saglabātu no potenciālām problēmām.

Svarīgi, lai pusaudzim ir savas intereses, aizraušanās, lai būtu skaidras vērtības. Tāpat būtiska ir bērnu mentālā veselība, jo pusaudžiem, kuri ir trauksmaināki, depresīvāki, riski antisociālai uzvedībai būs daudz lielāki,” rezumē Nils Konstantinovs. □

Mājsēdes laikā kritums, vasarā - pieaugums

Varētu pieļaut, ka attālināto mācību laikā pusaudži daudz brīvāk un biežāk bez vecākiem varēja apmeklēt veikalus un tādēļ varētu būt palielinājies arī sīko zādzību skaits, taču veikalus ķēdes “Rimi Latvia” drošības dienesta vadītāja Kaspars Rozentāls teiktā liecina par pretējo - plašo ierobežojumu laikā mazgadīgo veiktās zādzības strauji samazinājās.

“Ja analizējam periodu, kad pērnā gada nogalē valstī tika ieviesta mājsēde ar dažādiem ierobežojumiem, “Rimi” veikalos novērojām mazgadīgo veikto zādzību gana strauju kritumu. To var skaidrot gan ar apmeklētāju skaita samazinājumu, cilvēkiem cenšoties iz-

vairīties no sabiedriskām vietām, gan arī aktīvu veikala apsargu darbu, kuri sekoja līdz apmeklētāju rindām un iepirkumu groziņu pieejamībai. Taču līdz ar vasaras vidu mazgadīgo veikto zādzību skaitam atkal ir tendence palielināties.

Gadījumos, ja mazgadīga persona veikusi zādzību, apsardzes darbinieki rīkojas likuma noteiktajā kārtībā, izsaucot Valsts policiju. Konstatējot zādzības faktu, policijas pārstāvji tālāk informē mazgadīgās personas vecākus vai likumisko pārstāvi, tiek veiktas profilaktiska rakstura pārrunas, kā arī vecākiem ir pienākums samaksāt par nozagtajām precēm, ja tās ir bojātas un nav derīgas tālākai realizācijai.” □

Skolā nepieaug pārkāpumu skaits

“**D**ruvas” uzrunātie mācību iestāžu direktori norāda, ka skolēnu uzvedība, pēc garajiem attālināto mācību posmiem un vasaras brīvlaika atgriežoties skolā, ir ierastā, nav vērojama pastiprināta nosliece uz pārkāpumiem. Taču psihoemocionālās izmaiņas bērnu vidū gan jūtamas. Arī Amatas pamatskolas direktors **VALDIS NĪTIŅŠ** uzsver tieši psiholoģisko ietekmi: “Attālinātās mācības ir atstājušas iespaidu uz skolēniem, sekas nevar just uzreiz, tomēr ikdienas saskarē tās sastopam aizvien biežāk. Aizvadītā attālinātā mācību gada daudzie mēneši atstājuši iespaidu uz skolēnu zināšanām, spēju organizēt sevi darbam. Audzēkņiem ir grūtāk ievērot disciplīnu, arī socializēties. Ir skolēni, kuriem ir slēptā depresija un citas emocionālas problēmas.”

Dzērbenes Vispārīgā glītojošās un mūzikas pamatskolas direktors **ANDRIS SAKSS** vērtē, ka līdz ar mācībām klātienē nav fiksēti nekādi pārkāpumi: “Bērni kā bērni.” Arī Straupes pamatskolas direktore **LIGITA KRŪMIŅA** teic, nav novērojams, ka skolēnu starpā būtu vairāk negāciju vai kādu pārkāpumu: “Kādiem bērniem grūtāk savstarpēji kontaktēties, pēc ilgā laika mā-

coties attālināti, bet nav novērojama ne nīgrāšanās, ne vardarbība, arī ne pazīmes, ka bērni būtu atkarīgi no kādām vielām.”

Tajā pašā laikā, piemēram, Cēsu 1. pamatskolas vecāko klašu skolēnu vecākus skola informējusi, ka Latvijā jauniešu vidū strauji izplatās e-cigaretes “Salt Switch” jeb “saltiņi”, kas ir vizuāli līdzīgas flomāsteriem, tāpēc var atrasties pat bērnu penāļos. Tā kā tiem gandrīz nav aromāta, grūti pateikt, ka pusaudzis to lietojis. Skolas sociālā pedagoģe **LIENE VECGAILE** teic, ka skolā preventīvi plānots aktualizēt šo tematu, runāt par atkarību izraisošo vielu lietošanu, ietekmi un iespējamām sekām, lai nenonāktu līdz situācijām, kad bērni tiešām to izmēģina. L.Vecgaile teic, ka skola katru gadu ielāno sarunu ar bērniem par atkarībām. Arī TV3 aktualizējis tematu par e-cigarešu straujo izplatību bērnu un jauniešu vidū. □

Lappusi sagatavoja **IVETA ROZENTĀLE**

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds